

Solen og himmellyssets rum

af Nanet Mathiasen

Nanet Mathiasen er arkitekt og har skrevet en ph.d. om det nordiske lys. Som en del af sin research til denne artikel brugte hun en dag på museet med at betragte dagslysets bevægelser i 'Gaden', som det gennemgående gangforløb i Bornholms Kunstmuseum bliver kaldt. Vel at mærke før Ruth Campaus værk, *Sunset Boulevard*, blev hængt op. Siden vendte hun tilbage og så Gaden og værket i ét.

Sunset Boulevard er en kunsthinstallation af Ruth Campau udført specifikt til det gennemgående gangforløb på Bornholms Kunstmuseum. Det er ikke et værk, man udelukkende iagttager, men et værk man er i. De nedhængte baner af transparent folie (myrlarfolie) bølger ned igennem det ovenlys-belyste centrale gangforløb. Foliet er bemalet med typiske Ruth Campaus strøg i en palet fra syrlig grøn over gul/orange til dyb nattehimmel-blå. Alt efter strøgenes karakter trænger mere eller mindre lys igennem foliet, og gangforløbet fyldes med lys og farve. Som gæst på museet kan man følge gangforløbets nederste niveau, og dermed gå i bunden af den høje gang med de nedhængte foliebaner over sig. Her befinder man sig *under* værket og *i* lyset. Man fornemmer, hvordan lyset trænger helt ned til en. Værket synliggør lysets fordeling i det arkitektoniske rum.

Ruth Campaus andet værk, *Night Settings*, afslutter forløbet i et præcist defineret rum, hvor mørket tager over. Alle overflader er mørke, væggene er malet i en dybblå farve og akrylpladerne, der er lagt på gulvet, har strøg i meget mørke farver, fra mørkeblå til næsten sort. Rummets overflader reflekterer næsten intet lys. Men så snart de blanke dele af akrylpladerne fanger en smule lys, glitrer de og giver rummet karakter.

Når man går fra det mørke rum og tilbage til det langstrakte gangforløb, er man tilbage i lyset. Derved etableres en relation mellem de to rum som dagens og årets rytme imellem lyst og mørkt. Det opleves som en forklaring på lysets og mørkets tilstedeværelse og kan tolkes som en moderne udgave af bronzealderens *Solvogn*¹, der beskriver lysets cyklus, Solens evige rejse.

Solstråling

I fysikken beskrives den del af det elektromagnetiske spektrum, som det menneskelige øje reagerer på som lys². Elektromagnetisk stråling er ikke umiddelbart synlig for det menneskelige øje – heller ikke den del, der bliver kaldt for synligt lys. Ikke før strålingen reflekteres fra en overflade eller et materiale, kan det menneskelige øje opfatte lyset³. Al dagslys kommer fra Solen, og det første materiale, Solens stråler rammer, er partiklerne (luftmolekyler, vanddampe, støv) i atmosfæren, hvorfra de brydes og spredes. Det

er især de kortbølgede stråler, den violette/blå del af spektret, der bøjer af, og fra Jordens overflade oplever man derfor himlen som blålig⁴.

Fordi Solens stråler diffuseres ud på himlen, får man flere dagslyskilder: Sollyset direkte fra Solen og himmellyset direkte fra himmelhvælvet. Derudover reflekteres lyset fra alle overflader, og en tredje lyskilde opstår: Reflekslyset. De tre dagslyskilder er altid til stede i et interiør enten alle tre samtidigt eller som par: Den overskyede himmel sammen med reflekslyset, eller den blå himmel sammen med reflekslyset. Det er de dagslyskilder, *Sunset Boulevard* interagerer med i det stedspecifikke værk på Bornholms Kunstmuseum.

Lysåbningens formgivning

Det langstrakte gangforløb, der binder udstillingsrummene sammen, har ovenlysåbninger i hele gangens længde og bredde. Taget er nærmest erstattet af glas og tillader dermed lyset, både det direkte sollys og det direkte himmellys, at trænge uhindret ind i rummet. Sollysets stråler lægger sig ind i rummet og indikerer tid på dagen og året. Himlens lys præger rummet enten med den blå himmel i solskinsituationen eller med den gråhvide diffuse himmel i overskyet vejr. De hvidmalede overflader i gangforløbet reflekter op til 80% af lyset og bidrager dermed ligeledes til det høje lysniveau i rummet.

De store variationer i gangforløbets lys står i stor kontrast til museets øvrige rum. Arkitekt Stig Andersen fra Fogh & Følner Arkitekter - der tegnede Bornholms Kunstmuseum - fortæller, hvordan lysåbningerne i udstillingsrummene er udformet med stor præcision, så de enten kun inddrager lyset primært fra nordhimen, udelukker sollyset eller indrammer udvalgte blik over det landskab, museet er placeret i⁵. De forskellige lysåbninger i udstillingsrummene er som et katalog over, hvordan man kan bearbejde himlens lys. Himmellysets jævne fordeling giver udstillingsrummene en atmosfære af universalitet og tidsløshed modsat det sollysfyldte gangforløb, hvor lysets bevægelse og foranderlighed fortæller om tid og sted.

Alt efter om det er den lave vintersol eller den høje sommersol, der lægger sig ind i gangen, præger det rummet på forskellig vis. Når klokken er 12:00 (13:00 ved sommertid), står Solen stik syd og på tværs af museets lange gangforløb. Ved sommersolhverv står Solen i Gudhjem ca. 58,5° over horisonten og tillader sollyset at komme helt ned i bunden af museets høje gang kl.12:00 midt på dagen. Til forårs – og efterårsjævndøgn kulminerer sollyset 35° over horisonten, hvorved det når knap så langt ned i rummet. Det sydvestvendte gavlvindue tillader dog sollyset at komme på langs af rummet, efter at Solen har kulmineret kl. 12:00 og ladet den lavere eftermiddagssol præge rummet.

Det er imellem de to solhøjder, at Ruth Campaus værk kan opleves, da det er ophængt ved forårsjævndøgn og hænger hen over sommersolhverv indtil efterårsjævndøgn. Det betyder, at det er de højeste solhøjder i Danmark, værket interagerer med.

Solskinsøen og Lysets land

I gennemsnit er 2/3 af den tid, hvor Solen er over horisonten i Danmark, overskyet vejr. 1/3 er solskin og blå himmel. Det vil sige, at den overskyede himmel er den oftest forekommende dagslyssituation i Danmark⁶. Der er dog større frekvens af solskinstimer i sommerhalvåret end i vinterhalvåret. Det betyder, at det ikke blot er under de højeste solhøjder, men også i den mest solrige del af året, at Ruth Campaus værk er installeret på Bornholms Kunstmuseum.

Bornholm bliver kaldt Solskinsøen. Og det med rette, for kun overgået af Skagen, er det det sted i Danmark med flest solskinsstimer⁷. Vendsyssel, den nordligste del af Danmark, hvor Skagen ligger, blev i en turistbrochure fra 2011 konsekvent kaldt Lysets land. Det var formodentlig ikke mindst for at rette opmærksomheden på den store forekomst af solskinstimer, men også på den betydning, lyset tillægges i den egn. En fortælling der ikke mindst tager udgangspunkt i de billedkunstnere, der har beskrevet egnen. På samme måde som Bornholm har tiltrukket kunstnere, der ligeledes har beskrevet stedets lys. Man kan diskutere, om det er ud fra ønsket om at portrættere stedets lys eller som en naturlig del af motivet.

Ruth Campaus værk beskriver stedets lys. Ikke ved at spejle eller mime det specifikke bornholmske lys, men derimod ved at interagere direkte med det. Samspillet imellem lys og værk er en væsentlig del af værket, og uden lys intet værk.

Arkitektonisk lysbeskrivelse

Værket ændrer sig afhængig af solhøjden og den mængde af sol- og himmellys, der er i rummet. Sollysets intensitet fremhæver de kulørte, bølgede foliebaner. Sollysets retning placerer refleksionerne fra de farvede folier specifikke steder i rummet. Farverne og lysstyrken er i fokus og påkalder sig stor opmærksomhed. Den overskyede himmel er derimod mindre intens, og det diffuse lys lægger sig jævnt ned i rummet. Når det diffuse lys trænger igennem de farvede foliebaner, tager det farve af foliet og forsætter sin vandring ind i rummet. Det diffuse lys farver luften og lægger sig på rummets overflader i et laserende farvelag. Det er en sartere påvirkning af rummet, men med stor poesi.

Værket fremhæver derved, hvordan lys fordeler sig i rum. Det er ikke kun et spørgsmål om, hvordan solstrålingens rettede lys placerer sig i rummet, men også hvordan den diffust lysende himmel fordeler sig i hele rummet, - i luften og på overfladerne. Ruth Campau maler ikke blot med *pigment* på transparente foliebaner, men også med *lys* på rummets overflader. Derved beskriver hun, hvordan lys bevæger sig igennem rummet, og når værket arbejder sammen med det diffuse himmellys, understreger det lysets blødhed og evne til at komme ind i alle kroge af et rum. Værket interagerer med stedets lys og beskriver hvordan det præger det arkitektoniske rum.

¹ <https://natmus.dk/historisk-viden/danmark/oldtid-indtil-aar-1050/bronzealderen-1700-fkr-500-fkr/solvognen/>

Hentet den 12.04.22

² Boyce, P.R. (2003) *Human Factors in Lighting. Second edition*. New York, London: Taylor & Francis Group

³ Liljefors, A. (2000) *Seende och Ljusstråling*. Stockholm: Kungl Tekniska Högskolan

⁴ Nørretranders, T. (1987) *Den blå himmel. Et essay om evighedens begyndelse*. København: Forlagt Munksgaard

⁵ Jf. samtale med arkitekt maa, indehaver Stig Andersen, Fogh & Følner Arkitekter, 08.04.2022

⁶ Mathiasen, N. (2015) *Nordisk lys. Og dets relation til dagslysåbninger i Nordisk arkitektur*. København: Det Kongelige Danske Kunstakademis Skoler for Arkitektur, Design og Konservering, p.116

⁷ Theilgaard, J. (2007) *Det danske vejr*. København: Gyldendal, p.329